

N:o 68.

Ank. till Riksd. kansli den 30 april 1900, kl. 3 e. m.

Memorial, angående tryckning af konstitutionsutskottets memorial m. m. vid 1810, 1812 och 1815 års urtima riksdagar.

(R. A.)

Vid 1899 års riksdag föreslog herr A. V. Ljungman i en inom Andra Kammaren väckt motion, att Riksdagen måtte besluta att uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att genom lämplig person på riksgäldskontorets bekostnad låta ombesörja tryckning af konstitutionsutskottets »memorialer och öfriga expeditioner» vid urtima riksmötena 1810, 1812 och 1815 efter samma plan, som följts vid tryckning af konstitutionsutskottets »memorialer» m. m. vid 1809—1810 års riksmöte.

I anledning af denna till statsutskottet remitterade motion anförde utskottet i sitt utlåtande n:o 42 följande:

»Af konstitutionsutskottets vid de tre urtima riksdagarne 1810, 1812 och 1815 afgifna betänkanden, memorial m. m. återfinnes, såsom motionären angifvit, åtminstone en del bland de särskilda ståndens tryckta protokoll eller bihangen dertill. I hvad mån berörda utskottshandlingar, för så vidt de kunna anses vara af någon vigt, blifvit fullständigt derstädes intagna, har emellertid icke blifvit upplyst och torde endast genom en noggrann undersökning och jmförelse med de handskrifna utskottsprotokollen m. m. kunna bedömas. Men äfven om alla viktigare delar af ifrågavarande handlingar skulle vara att finna bland det utgifna riksdagstrycket, återstår att afgöra, huruvida i hvarje särskildt fall handlingarna, så som de nu äro spridda, kunna utan svårighet och tids-

utdrägt derstädes uppsökas, eller om för detta ändamåls vinnande måste anses nödvändigt, att de ordnas och föras tillhopa i särskilda samlingar. Det nyligen utkomna sakregistret till rikets ständers protokoll med bihang för tiden 1809—1866 torde väl i regel gifva anvisning för återfinnande af de i riksdagstrycket för ofvan nämnda år spridda utskottshandlingarna, dock tilltror sig utskottet icke att bedöma, i hvad mån härigenom tillfyllestgörande ledning i hvarje fall beredes.

Med afseende å hvad sålunda blifvit anfördt finner sig utskottet icke kunna i frågans närvarande skick tillstyrka bifall till den väckta motionen. Men då utskottet lika med motionären anser önskligt, att alla viktigare delar af de betänkanden, memorial m. m., som konstitutionsutskottet vid berörda tre urtima riksdagar afgifvit, måtte finnas i tryck offentliggjorda på sådant sätt, att deras uppsökande och anlåtande ej är för forskningen förenadt med svårighet, synes det utskottet vara skäl föranstalta om utredning i detta hänseende. Uppdrag härom torde lämpligen böra lemnas åt fullmäktige i riksgäldskontoret, hvilka deretter hade att vid nästa års riksdag inkomma med det yttrande och förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.»

Med bifall till utskottets på grund häraf gjorda hemställan beslöt Riksdagen uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta genom lämplig person på riksgäldskontorets bekostnad verkställa utredning, huruvida alla viktigare delar af de betänkanden, memorial och öfriga expeditioner, som konstitutionsutskottet vid 1810, 1812 och 1815 års urtima riksdagar afgifvit, funnes intagna i det utgifna riksdagstrycket för dessa år samt huruvida konstitutionsutskottets redan tryckta handlingar för nämnda tid kunde i hvarje fall utan svårighet uppsökas med ledning af förefintliga register, äfvensom att till statsutskottet vid 1900 års riksdag afgifva det yttrande och förslag, hvartill berörda utredning kunde gifva anledning.

Enligt hvad fullmäktige i skrifvelse till statsutskottet af den 11 sistlidne januari tillkännagifvit, hafva fullmäktige för verkställande af den utaf Riksdagen begärda utredningen vändt sig till förslagsställaren i ämnet vid 1899 års riksdag, filosofie doktor A. V. Ljungman samt från honom fått mottaga ett efter granskning af konstitutionsutskottets handlingar för ifrågavarande tid afgifvet utlåtande jemte dervid fogad förteckning öfver de till konstitutionsutskottets handläggning hörande förslag samt öfver nämnda utskotts protokoll af viktigare innebörd, expeditioner m. m. vid urtima riksdagarna åren 1810, 1812 och 1815.

Berörda af doktor Ljungman afgifna utlåtande är af följande lydelse:

»På grund af uppdrag från herrar fullmäktige att verkställa den i Riksdagens skrifvelse, n:o 82, den 5 maj innevarande år till herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret föreskrifna »utredning, huruvida alla viktigare delar af de betänkanden, memorial och öfriga expeditioner, som konstitutionsutskottet vid 1810, 1812 och 1815 års urtima riksdagar afgifvit, finnas intagna i det utgifna riksdagstrycket för dessa år samt huruvida konstitutionsutskottets redan tryckta handlingar för nämnda tid kunna i hvarje fall utan svårighet uppsökas med ledning af förefintliga register», har undertecknad under tiden från och med den 26 sistlidne maj till och med den 10 innevarande juli månad noggrant genomgått de i Riksdagens arkiv befintliga, i konstitutionsutskottet vid nämnda riksdagar förda protokoll med till dem hörande handlingar i syfte att åstadkomma denna utredning. Dervid har naturligen uppmärksamheten måst i främsta rummet fästas å *dels* hvilka af dessa handlingar, som redan »finnas intagna i det utgifna riksdagstrycket», *dels* hvilka af de icke sålunda offentliggjorda handlingarna, som kunde förtjena att göras lättare tillgängliga »för forskningen» genom att utgifvas i tryck, och *dels* »huruvida konstitutionsutskottets redan tryckta handlingar för nämnda tid kunna i hvarje fall utan svårighet uppsökas med ledning af förefintliga register.»

I.

I fråga om hvilka af konstitutionsutskottets handlingar (»expeditioner»), som redan »finnas intagna i det utgifna riksdagstrycket» vid urtima riksdagarne 1810, 1812 och 1815, är att märka, att nästan alla till Rikets Ständer ingifna utlåtanden (»*memorial*») med tillhörande förslag blifvit i bihanget till Riksståndens protokoll »intagna», så att endast tre dylika utlåtanden, nemligen ett år 1810 och två år 1812 (deraf det ena inhiherats) samt ett till ett utlåtande fogadt förslag år 1815 icke blifvit »intagna», under det att flera till de intagna utlåtandena hörande reservationer lemnats otryckta, ja någon gång till och med icke ens omnämnts.

Icke »intagna i det utgifna riksdagstrycket» äro deremot 1:o) alla konstitutionsutskottets protokoll, 2:o) alla »expeditioner» under form af protokollsutdrag till såväl Riksstånden som enskilde motionärer med till dessa expeditioner hörande reservationer, 3:o) de flesta anföranden (»*dictamina*») till utskottets protokoll och 4:o) alla de af utskottet för ärendenas förberedande utredning tillsatta beredningarnes förarbeten samt 5:o) alla de af enskilde motionärer till utskottet ingifna eller

inom utskottet väckta motionerna. Alla dessa protokolls och här nämnda handlingars innehåll är sålunda otillgängligt för en hvar, som icke är i tillfälle att i Riksdagens arkiv genom en tidsödande forskning skaffa sig kännedom derom.

II.

Hvad åter beträffar de konstitutionsutskottets protokoll och till dem hörande handlingar vid urtima riksdagarne 1810, 1812 och 1815, som *icke »finnas intagna i det utgifna riksdagstrycket»*, så är i fråga om sjelfva *protokollen* att märka, att den större utförlighet, hvarmed protokollen då fördes, gör, att man i dem äfven finner värdefulla upplysningar om motiven för utskottets beslut och om utskottsledamöternas olika uppfattning i viktiga konstitutionella spörsmål samt om hur talrika grundlagsbud tillämpades och en konstitutionel sedvanerätt så småningom utbildades inom utskottet. Många af dessa protokoll förtjena derfor helt visst att, om än med uteslutande af betydelselösa delar, genom utgifning i tryck göras lättare tillgängliga »för forskningen», än nu är fallet.

Konstitutionsutskottets alla »*expeditioner*» under form af protokollsutdrag till Riksstånden eller enskilde motionärer böra naturligen samtliga utgifvas i tryck, enär de innehålla utlåtanden öfver talrika ämnen af till dels rätt stor konstitutionel vikt och ådagalägga utvecklingen af den konstitutionella uppfattningen inom utskottet rörande betydande delar af statsförfattningen.

Att alla (eller åtminstone de flesta) *anföranden* (*»dictamina»*) af utskottsledamöterna till utskottets protokoll äfven förtjena att tillgängliggöras »för forskningen» genom utgifning i tryck bör vara af sig sjelft klart för den, som anser att åtminstone de »viktigare delarne» af utskottets protokoll äfven böra intagas i en särskildt utgifven upplaga af konstitutionsutskottets handlingar m. m. vid urtima riksdagarne åren 1810, 1812 och 1815.

Under de nämnda urtima riksdagarne var det brukligt att inom utskottet tillsätta en eller ett par s. k. »beredningar» för den förberedande utredningen af till utskottets handläggning hänvisade grundlagsfrågor; och fördes vid dessa beredningars sammanträden vanligen utförliga protokoll och utarbetades i hvarje fall särskilda förslag, som lades till grund för besluten vid frågornas afgörande inom utskottet. Att åtminstone de delar af dessa *beredningars protokoll och förslag*, hvilka antingen icke ingått uti eller ock afvika från utskottets slutliga utlåtanden,

äfven förtjena att utgifvas i en tryckt samling af hvarje särskild riksdags konstitutionsutskotts handlingar m. m., synes likaledes påkalladt af forskningens behof.

På grund af bestämmelserna uti 81 och 84 §§ regeringsformen samt 29 § 1 mom. riksdagsordningen fingo grundlagsfrågor under ifrågasvarande riksdagar icke väckas genom motioner (s. k. »memorial») i Riksstånden, utan endast genom direkt till konstitutionsutskottet ingifna motioner (»memorial»), hvilka sålunda icke blefvo tryckta i vare sig Riksståndens protokoll eller i bihanget till dessa, under det att alla de motioner, som tillhörde andra utskotts handläggning, skulle väckas i Riksstånden och blefvo tryckta i dessas protokoll.

Då de till konstitutionsutskottet ingifna motionerna synas i värde vara fullt jemförliga med de motioner, som väcktes i Riksstånden, och då tillräckliga skäl svårigen kunna anföras hvarför icke de förra genom utgifning i tryck skola vara tillgängliga »för forskningen» lika väl som de senare, hvilka redan från förstone varit det; så synes den ifrågasatta upplagan af konstitutionsutskottets handlingar m. m. vid urtima riksdagarne 1810, 1812 och 1815 äfven böra innehålla de till utskottet ingifna eller inom utskottet väckta motionerna (»memorialen»).

III.

Vidkommande slutligen frågan, »huruvida konstitutionsutskottets redan tryckta handlingar kunna i hvarje fall utan svårighet uppsökas med ledning af förfintliga register», må visserligen ej förnekas, att de särskilda register, som fogats till de tryckta bihangen till Riksståndens protokoll vid urtima riksdagarne 1810, 1812 och 1815, lemna en jemförelsevis lätt öfverskådlig förteckning i tidsföljd öfver de af utskottet till Rikets Ständer afgifna utlåtanden (»memorial») med tillhörande förslag; men dessa register äro i öfrigt, liksom de särskilda registren till Riksståndens protokoll och det åren 1891—1893 utgifna allmänna »sakregistret till Rikets Ständers protokoll med bihang för tiden från och med år 1809 till och med år 1866», till blott helt föga gagn, då det gäller att finna reda på de för grundlagarnes tolkning och den uppväxande konstitutionella sedvanerätten betydande fall, då det ena eller andra grundlagsbudet på ett betecknande sätt bragts i tillämpning eller då en sedvana grundats eller gjorts gällande.

De förefintliga särskilda registren äro emellertid för det här ifrågasvarande ändamålet vida lätthandterligare och öfverskådligare än det stora allmänna registret, i synnerhet som detta senare tydligen aldrig

varit afsedt att underlätta forskningen rörande den svenska konstitutionella rättens utveckling, utan väl snarare att underlätta begagnandet af det i riksdagstrycket befintliga material, som är af värde för frågor beträffande särskildt statsregleringen, beskattningen, bankväsendet, den civila, kriminala och administrativa lagstiftningen, m. m. dylikt.

Det af en framstående forskare på det konstitutionella området (doktor C. A. Reuterskiöld) om det nämnda allmänna registret fälda omdömet, att »dess värde tyvärr i synnerligt hög grad förminskas af bristande noggrannhet och fullständighet i uppgifterna, så att de särskilda äldre registren måste fortfarande anlitas af hvarje grundligare forskare» (öfversigt af den svenska Riksdagens sammansättning och verksamhetsformer efter 1809, Stockholm 1895, sid. 176), afser väl företrädesvis de konstitutionella förhållandena och de äldsta riksdagarne från och med den år 1809—1810; ty ju längre arbetet med nämnda registers författande framskred, ju fullständigare blifva tydligen de uppgifter, som registret lemnar.

Öfver innehållet i det ännu otryckta materialet i konstitutionsutskottets handlingar m. m. lemnar som bekant intet alfabetiskt register en önskelig ledning.

Liksom forskaren på det civil-, kriminal- eller administrativrättsliga området får söka reda på exemplen för den faktiskt gifna tolkningen af den civila, kriminala eller administrativa lagstiftningen i lageditioner, juridiska tidskrifter och prejudikatsamlingar med till dessa hörande register; så måste forskaren på det konstitutionella området söka reda på hvad han i motsvarande hänseende behöfver uti riksdagstrycket, dervid han i de flesta fallen har ingen eller ganska ringa ledning af de förefintliga registren. Häraf bör ock vara klart, hur önskligt det vore, att man finge ett särskildt *fackregister* öfver det i riksdagstrycket befintliga konstitutionella materialet.

IV.

Sverige har såsom bekant en utveckling i konstitutionellt hänseende och ett konstitutionellt material att uppvisa, hvartill väl intet annat land i verlden kan förete något fullt motsvarande; men största delen af detta material är otryckt och derigenom äfven i väsentlig mån otillgängligt samt dessutom i vetenskapligt hänseende obearbetadt, ehuru såväl den fortsatta utvecklingen i konstitutionellt hänseende som statsvetenskapen skulle ofantligt främjas derigenom att detta material både gjordes mera tillgängligt för forskningen och bearbetades.

Detta material har nemligen redan allt för länge varit mindre tillgängligt och begagnadt, än som för fosterlandet varit nyttigt och värdigt, hvadan det icke är för bittida, om man nu genom ökade ansträngningar sökte att fruktbar göra de i arkivens gömmor befintliga konstitutionella skatterna.

Den berömvärda början, som redan 1873 egde rum och föranledt utgifvandet af »svenska riksdagsakter jemte andra handlingar, som höra till statsförfattningens historia under tidehvarfvet 1521—1718», hvilket nu fortskridit till och med år 1594, är nemligen långt ifrån tillräcklig, hvartill kommer att densamma blott afser Sveriges konstitutionella utvecklings tidigare skeden, men icke den tid och de lagar, som tillhöra vårt nuvarande statsskick, hvars möjligast noggranna kännedom ju särskildt påkallas af våra dagars arbete på det konstitutionella området.

Utgifning i tryck af det nämnda materialet är emellertid af behofvet påkalladt icke blott för att göra detsamma lättare tillgängligt »för forskningen» utan äfven för att säkrare bevara detsamma åt efterverlden, än om det blott i unika exemplar finnes tillgängligt i Riksdagens arkiv, der en eldsvåda lätt kunde förstöra detsamma. Vid en sådan utgifning är det fördenskull bättre, att något för mycket tryckes, än något för litet; ty eljest kan lätt hända, att man i en framtid ser sig nödsakad att utgifva än fullständigare upplagor af ifrågavarande riksdagstryck, eller ock att forskarena i alla fall nödgas anlita arkivens urskrifter.

Det gamla riksdagstrycket från och med början af vårt nuvarande statsskick är såsom bekant blott tillgängligt i några få större bibliotek inom riket, men det särskildt utgifna bandet konstitutionella handlingar från riksdagen 1809—1810 är, eller kan åtminstone, liksom de nu ifrågasatta trenne banden, blifva lätt tillgängliga äfven för ett större antal enskilda forskare och mindre bibliotek, än fallet är med det nämnda riksdagstrycket.

Af de uti konstitutionsutskottets protokoll och handlingar vid särskildt urtima riksdagarne åren 1810, 1812 och 1815 behandlade ämnen intaga *tryckfrihetsförordningen* och den till bestämmande af de genom föreningen mellan Sverige och Norge uppkomna konstitutionella förhållandena upprättade *riksakten* främsta rummen; och är af det befintliga materialet i afseende på den förra det mesta och i afseende på den senare något, som icke blifvit »intaget i det utgifna riksdagstrycket». Här finnes sålunda en verklig brist att fylla i afseende på de ifrågavarande årens riksdagstryck, hvilken särskildt med hänsyn till en förestående omarbetning af tryckfrihetsförordningen måste anses vara af nog stor betydelse för att påkalla ett snart afhjelpande.

Såsom slutresultat af föregående korta utredning torde framgå:

dels att endast en mindre del af det för forskningen värde egande materialet uti konstitutionsutskottets protokoll och handlingar vid urtima riksdagarne 1810, 1812 och 1815 »finnes intaget i det utgifna riksdagstrycket» och i regeln »kan utan svårighet uppsökas med ledning af förefintliga register»;

dels att fördenskull, i likhet med hvad för Riksdagen 1809—1810 redan egt rum, det för forskningen värdefulla materialet i konstitutionsutskottets protokoll och handlingar vid urtima riksdagarne 1810, 1812 och 1815 bör utgifvas i särskilda samlingar;

dels ock att dessa samlingar böra förses med särskilda sakregister, hvilka helst borde utsträckas till att omfatta äfven det konstitutionella materialet i riksståndens protokoll för nämnda urtima riksdagar.

Stockholm den 10 juli 1899.

Axel Vilh. Ljungman.»

Under åberopande af den utredning, som i ofvan intagna utlåtande lemnats, hafva fullmäktige i riksgäldskontoret förordadt, att de vid 1810, 1812 och 1815 års urtima riksdagar af konstitutionsutskottet afgifna memorial och öfriga expeditioner med dertill hörande handlingar af större vigt måtte särskildt i tryck utgifvas på sätt, jemlikt beslut af 1873 års Riksdag, skett beträffande samma utskotts memorial m. m. vid 1809—1810 års riksmöte. Enligt hvad fullmäktige inhemtat, utgjorde konstitutionsutskottets handlingar för ofvannämnda urtima riksdagar i handskrift sammanlagdt 1600 blad, och kunde med ledning häraf det tryckta arbetets storlek beräknas till högst 800 oktavsidor eller 50 ark. Med afseende å detta jemförelsevis ringa omfång syntes det fullmäktige lämpligt, att konstitutionsutskottets handlingar för alla tre riksdagarna i fråga förenades i en enda samling, försedd med ett gemensamt register.

Kostnaden för arbetets tryckning i en upplaga af 500 exemplar — eller samma antal som bestämts för den af 1873 års Riksdag beslutade samlingen af konstitutionsutskottets handlingar vid 1809—1810 års riksdag — syntes efter nu gällande pris uppgå till omkring 2,500 kronor. Då härtill lades kostnaden för arbetets häftning samt för afskrift af originalhandlingarna, hvilka icke borde få till boktryckaren utlemnas, äfvensom arfvode för redigering, korrekturläsning och upp-

rättande af register, komme enligt fullmäktiges beräkning samtliga utgifterna för utgifvande af den ifrågasatta samlingen att belöpa sig till 4,000 à 5,000 kronor.

På grund af den nu förebragta utredningen har statsutskottet funnit sig hafva skäl att hos Riksdagen göra framställning om tryckning, på sätt fullmäktige föreslagit, af de från konstitutionsutskottet vid 1810, 1812 och 1815 års urtima riksdagar utgångna handlingar. Utskottet, som lika med fullmäktige anser, att dessa handlingar böra förenas i en enda samling med ett gemensamt register, får beträffande upplagans storlek föreslå, att densamma bestämmes till 500 exemplar. Åt fullmäktige synes böra uppdragas att låta på riksgäldskontorets bekostnad genom lämplig person ombesörja ifrågavarande arbetes utförande, hvarjemte fullmäktige torde erhålla bemyndigande att bestämma försäljningspris för hvarje tryckt exemplar af samlingen äfvensom besluta och låta verkställa den kostnadsfria utdelning deraf, som fullmäktige må finna böra ega rum.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen må uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta genom lämplig person på riksgäldskontorets bekostnad ombesörja tryckning i 500 exemplar af en särskild, med sakregister försedd samling af de utaf konstitutionsutskottet vid 1810, 1812 och 1815 års urtima riksdagar afgifna memorial och öfriga expeditioner med dertill hörande handlingar af större vikt; egande fullmäktige att bestämma försäljningspris för hvarje tryckt exemplar af samlingen äfvensom besluta och låta verkställa den kostnadsfria utdelning deraf, som fullmäktige må finna böra ske.

Stockholm den 30 april 1900.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.